

Störa eller stötta?

En kvalitativ studie kring förskolebarns syn på pedagogers delaktighet i fri lek.

Av: Sofia Holmer och Malin Benbasat

Handledare: Thomas Backlund
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp
Lek | vårterminen 2020
Förskolläraryrket med interkulturell profil

Abstract

Disturb or support?

A qualitative study of the preschoolers view on the participation of educators in free play

Authors: Sofia Holmer och Malin Benbasat

This is a study that deals with the participation of educators in children's free play from the perspective of children. The aim of the study is to create a greater understanding of how children perceive the participation of educators in their free play. Are we interfering with it or supporting? The study also highlights previous research in the field of play and key concepts are highlighted and clarified.

The collection of material has taken place through qualitative interviews with children in three different ways, group interviews, individual interviews and spontaneous conversations. The interviews have been recorded and transcribed. The data has been processed from a children's perspective to make children's thoughts visible and to be able to see the phenomenon of play and the participation of educators through their eyes.

In the results section, the children's thoughts about the pedagogues participation in their free play are made visible, the result also shows the children's perceptions of the concept of play and what it means to them. The results of the study show that children's perceptions about their free play include the phenomenon of role play. A game that the educator does not participate in, only observes and supports when needed. Educators who play are unusual from the children's perspective and only happen in controlled games and activities. The results analysis then turns into a discussion that problematizes the children's view of the teachers' absent presence in their play based on previous research.

Keywords: children's perspective (barnperspektiv, barns perspektiv), free play, peer culture, role play, popular culture,

Förord

Vi har skrivit den här empiriska uppsatsen i par, under skrivandeprocessen har vi skrivit både enskilt och tillsammans. Mestadels har vi skrivit tillsammans men de texter som vi har skrivit enskilt har varit utkast som vi efter respons av varandra har satt ihop till en helhet. Intervjuerna har vi gjort enskilt för att sedan sammanställa och transkribera gemensamt.

Vi vill tacka alla barn som har ställt upp och deltagit i våra intervjuer samt svarat på alla frågor och funderingar vi har haft kring deras lek. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Thomas Backlund och de studenter som har gett oss stöd i vårt skrivande.

Tack!

”Att leka är en konst. Att leka tillsammans med andra barn är en ännu större konst”

(Knutsdotter 2009, s.86)

Innehållsförteckning

Stör eller stöttar pedagoger när de interagerar i barns lek?	1
Bakgrund	2
Förskollärares uppdrag	2
Vad är lek och varför leker vi?	4
Vad kan man lära sig i leken?	4
Syfte och frågeställning	7
Tidigare forskning	8
De vuxnas förhållningssätt till barnens lek	8
Pedagogerna bör lämna barnens lek i fred	8
Barnens villkor gäller när pedagogen är med i barnens lek	9
Vad gör pedagoger för att stötta barns lek	11
Vuxna ska utnyttja leken till undervisning	11
Sammanfattning	12
Teoretiska utgångspunkter	13
Barnperspektiv	13
Barns perspektiv	14
Fri lek	14
Kamratkultur	15
Rollek	15
Populärkultur	16
Metod	17
Intervjumetod	17
Fenomenologi	18
Urval	19
Genomförandet	20
Etiska överväganden	21
Studiens reliabilitet och validitet	22
Resultat/analys	23
Pokémon	23
Super Mario Bros	24
Hästlek	24
Vi leker Pokémon	25
Övning ger färdighet	26

Fröknarna bestämmer	27
Låt oss leka ifred!	28
Pedagogerna är passiva och tråkiga	29
Slutsats	30
Resultatdiskussion	32
Metoddiskussion	36
Förslag på vidare forskning	37
Referenslista	38
Bilaga 1	42
Bilaga 2	43
Bilaga 3	43

Stör eller stöttar pedagoger när de interagerar i barns lek?

Leken är den aktivitet på förskolan som mer än någon annan styrs av barnen själva och deras inre verklighet. Eli Åm hävdar att forskare är oeniga i frågan om pedagoger ska interagera i barns fria lek eller inte (Åm 1992, s.25). Utifrån våra erfarenheter ser vi att det finns ett behov av att pedagogerna på förskolan har ett gemensamt förhållningssätt kring barns lek. Detta för att skapa ett större värde för leken hos pedagoger i förskolan och inte endast ses som ett tidsfördriv för barnen. Syftet med den här studien är att förstå och tolka barns uppfattningar om lek samt utifrån barns perspektiv studera deras upplevelser av pedagogernas delaktighet i leken. Med pedagoger i studien menar vi alla vuxna som arbetar inom förskolan, både förskollärare och barnskötare. Med begreppet lek i studien så avses i första hand den fria leken, den lek som är frivillig från barnens sida och inom miljöns ramar styrd av barnen själva. Marie-Louise Hjorth beskriver den fria leken som en aktivitet där ansvaret läggs på barnen som själva skapar innehållet och normer för sina gemensamma handlingar. Det är den vuxne som använder begreppet fri lek och det är även de vuxna som bestämmer när den fria leken ska äga rum. (Hjort 1996, s.17)

I förskolan så har pedagogers synsätt på barns lek varit föränderlig. Leken har gått från att vara en barnstyrd aktivitet till att i flera fall vara målinriktad och styrd av pedagogerna. Oro finns hos pedagogerna att undervisningsbegreppet ska ta över och göra leken mindre värdefull. Förskolan har en läroplan och leken har fått ett större utrymme i den senaste versionen av förskolans läroplan Lpfö 18 men begreppet lek kan tolkas på många olika sätt och är komplext. Pedagogerna behöver reflektera över vad lek är och vad som menas med lek. Lek sägs vara grunden för utveckling, lärande och välbefinnande. I och med undervisningsbegreppet i nya läroplanen Lpfö 18, så har frågan aktualiserat om pedagoger ska styra barnens lek, om man läser läroplanen kan man tolka det på många olika sätt. Skolinspektionen (2016) skrev i sin rapport att förskollärare borde utnyttja leken bättre för de mål som står i läroplanen. Granskningen av det pedagogiska uppdraget visar att barnens lek inte får störas är en allmän uppfattning. Därmed kan personalen förhålla sig passiv i stället för att aktivt gå in och samspela med barnen och ge dem vägledning att expandera sin intressesfär och utveckla sitt kunnande. (Skolinspektionen 2016, s. 18).

Bakgrund

Förskollärarens uppdrag

Sedan 1980-talet har förskolan i Sverige byggts ut och idag har alla barn i åldern 1-6 år rätt att gå i förskolan och den är en del av den moderna barndomen. 1998 kom första läroplanen och förskolan blev en del av utbildningsdepartementet. Förskolan ses som ett första steg i utbildningssystemet. Förskolan är målstyrd och politiker styr vad styrdokumentet innehåller och vilka ekonomiska resurser förskolan får. Olika politiska och sociala processer i vår historia har påverkat hur förskolan utvecklats.

Barngruppernas sammansättning är ett utfall från utvecklingspsykologiska stadieteorier, exempelvis åldershomogena barngrupper. I förskolan arbetar både förskollärare och barnskötare. Läroplanen för förskolan Lpfö18 lägger större ansvar på förskolläraren, det står "[..]Förskollärare ska ansvara för det pedagogiska innehållet i undervisningen och för att det målinriktade arbetet främjar barns utveckling och lärande. Förskollärare har därmed ett särskilt ansvar i utbildningen som arbetslaget genomför gemensamt"

(Lpfö18 2018, s.7). Vallberg Roth har studerat läroplaner och hon ser den nutida läroplanen som världsbarnets läroplan. Ett tryck på att skapa ett lärande med innehåll som, språk och kommunikation, matematik, naturvetenskap och teknik. Fokus ligger på vad pedagogerna ska lära barnet (Vallberg- Roth 2001, s.265). Förskollärarytbildningen i sin nuvarande form har funnits som högskoleutbildning sen 2011, tidigare var den en inriktning i lärarutbildningen.

Leken har varit ett centralt fenomen under vår utbildning. Det har genomgående framgått att barn lär sig bäst i lekfulla situationer i samspel med andra.

Barn lär sig genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande men också genom att iaktta, samtala och reflektera. Barnens lärande kan bli mångsidigt och sammanhängande om arbetssätten varierar och miljön är utmanande och stimulerande samt lockar till lek och aktivitet. Utbildningen ska ge utrymme för barnens egna initiativ, fantasi och kreativitet (Lpfö 18).

När vi forskar kring fenomenet lek så finner vi ingen entydig definition av begreppet. Många olika tolkningar på vad lek är och leketeorier finns. Vi kommer presentera några av dem som Fröbel, Piagets utvecklingsteorier i leken och Vygotskijs definition på lek.

Begreppet fri lek kommer från Fredrich Fröbel (1782–1852) som var en av de första lekteoretikerna som grundade Kindergarten, förebilden till den förskola som finns idag. Fröbel syftade till att barnet skulle utvecklas i sin egen takt och han menade att leken kännetecknas av frihet, kreativitet, upprepningar, lärande och utveckling (Ellneby 2019, s.33).

Platon beskrev redan för 2300 år sedan att barn lär sig bäst genom leken (Welén 2009, s.30). Den moderna barndomen är ett begrepp som myntades av Jean-Jacques Rousseau på 1700-talet, som funderade på om inte barn skilde sig från vuxna och inte borde arbeta. Även Rousseau menade att barnet lärde sig bäst under lekfulla förhållanden. Många olika teorier kring vad lek är och hur barn leker har skilt sig åt genom historien men Fröbel som kan sägas vara förskolans inspiratör menade att barn genom leken utvecklas som människa, leken sågs som nyttig.

Den moderna förskolan har utvecklats genom utvecklingspsykologiska teorier och psykologin har dominerat förskolan under 1900-talet. (Löfdahl 2004, s.25) Psykologen Jean Piaget (1896–1980) som utvecklade teorier kring den intellektuella utvecklingen beskrivs bland annat av Knutsdotter (1987). Begreppet lek kopplas till en stadieteori som enligt Piaget är, sensomotoriska perioden som utgår från nyfödd till 2 år, den kännetecknas som övningslek. Mot slutet av denna period utvecklas symbolleken, en lek där barnet använder föremål som i leken får en annan betydelse exempelvis en kloss som blir en telefon. Denna lek lägger sedan grunden för regelleken, exempel på regellek är kurragömma där barnen förhåller sig till lekens regler. Piaget teorier har fått stort inflytande och ses som barncentrerad pedagogik. Löfdahl (2004) menar att Piaget teorier gjorde att pedagogerna inte behövde se det enskilda barnet utan kunde titta på vilket stadium barnet befann sig i och koncentrera arbetet i förskolan därefter. Att påskynda barnets utveckling går inte enligt Piaget. Kriterier för lek enligt Piaget är, för sin egen skull, spontan, inte tvingande, lustfylld, ostrukturerad, fri från konflikter, övermotiverad (Jensen 2014, s.69). En annan psykolog som haft stor inverkan på den svenska förskolan är den rysk-judiska psykologen Lev Vygotskij (1896–1934). I likhet med Piaget var han också intresserad av den mentala utvecklingen hos barnet men la större vikt vid det sociala samspelet och såg inte barnet som ett barn som följer fixa stadier. Till skillnad från Piaget såg Vygotskij leken som ett sätt att frigöra tänkandet och konstnärligt skapande. Samarbete mellan barn där sociala regler tränas som genom

leken såg han som viktigt för barnets sociala utveckling och av fantasin. (Welén 2009, s.39). Hans teori är att erfarenheter och känslor tolkas genom fantasin. Kreativa aktiviteter utvecklar förmåga att skapa sin tillkommande tid och förändra sin samtid. Leken såg han som uppmuntran till kreativitet tänkande och i andra situationer såg han barnet som styrt av omvärlden. (Löfdahl 2004, s.46).

Vad är lek och varför leker vi?

Ylva Ellneby (2019) skriver ett svar på det i sin bok *Den livsviktiga leken*: ”Därför de inte kan låta bli! Det är ett grundläggande behov precis som mat och omvårdnad” (Ellneby 2009, s.12). Hon menar att lek är en aktivitet som skiljer sig från annan verksamhet genom att vara tillfredsställande i sig själv. Barn leker för att leka, inte för att förverkliga syften som ligger utanför själva lekverksamheten (Ellneby 2019). Vidare menar Ellneby att definiera vad lek är komplext, vilka glasögon och teorier vi använder oss av kommer ge olika resultat. Lek beskrivs ofta som frivillig, ej målinriktad, spontan och leker gör barn utan krav på belöning. Mikael Jensen (2013) ger en liknande definition på lek som är att leken är lustfylld eller rolig. Oftast förknippar vi lek med barn och tänker att det är en positiv upplevelse för dem. Den sker frivilligt och är spontan, det går inte att tvinga någon att leka. Leken är ett självändamål och har inget uppfyllande mål. Leken är trygg, inget är rätt och det gör inget om det går fel. Brian Sutton-Smith (1997) har ägnat en stor del av sitt liv åt lekforskning och menar att det är svårt att ge lek en entydig mening. Han ställer sig frågor som exempelvis, vilket sammanhang sätter man leken i? olika tidsepoker? och olika akademiska discipliner? Vad studerar man i leken? exempelvis beteende eller tänkandet hos barnet. Gemensamt för västerländska studier kring lek är att begreppet är förknippat med barns aktiviteter och som anses vara betydelsefull för deras utveckling (Brian Sutton-Smith 1997, se Löfdahl 2004, s.33).

Vad kan man lära sig i leken?

Ellneby (2019) menar att barnen i leken utvecklar ömsesidighet, turtagning och samförstånd. Ömsesidighet i leken betyder att alla som är med i leken har lika mycket värde, liten som stor. Turtagning utvecklas genom så kallade ge och ta lekar. Först är det min tur sedan är det din tur. Samförstånd är ett begrepp som kan förklaras som att barnen är överens i leken, nu leker vi och nu är det allvar. Barnen växlar mellan lek och allvar, det är även viktigt att vara överens om lekens regler (Ellneby 2019, s. 22).

Knutsdotter (2009) menar att det är viktigt att barn får lära sig leksignaler och det gör de genom social interaktion med andra.

När barn leker använder och utvecklar de sin fantasi och påhittighet. Utan fantasi kan inga nya tankar tänkas och inga nya idéer födas. Utan påhittighet blir inga praktiska problem lösta och inga uppfinningar gjorda. Utan föreställningsförmåga kan den lästa texten aldrig förstås och nya texter aldrig bli skrivna (Knutsdotter Olofsson 2009, s.79).

I leken kan verkligheten transformeras och en stol kan förvandlas till ett rymdskepp. En omedveten inläring sker genom leken och frågan är om pedagoger genom undervisning kan komma till samma resultat. Genom leken kan man vara någon annan och träna på att förstå andras perspektiv. Barnen kan inte förklara hur de lärt sig, de bara kan. Leken är viktig för att man får sätta ord på saker och prova att sätta sig in i andras livsvärldar. Leken gör att långtidsminnet tränas, barnet tränar det den varit med om eller hört i leken. Det prospektiva, framtida minnet får tränas och det behövs för att kunna förutse och ha förmåga att förstå följderna av sina handlingar. Det finns möjligheter i leken, som inte alltid finns i verkligheten och i rollekar tränas språket. Barnen varierar sitt språk mer i rolleken än när de till exempel målar. I samspel med andra barn utvecklar barnet social kompetens och fantasi gör att lekförmågan även utvecklar empati. Lek kräver koncentration och störs den kan leken ta slut (Knutsdotter 2009, ss.79–83).

Peter Gärdenfors (2009) menar att i låtsaslekar tränas olika grundläggande förmågor. Barnens intersubjektivitet utvecklas, barns förmåga att sätta sig in i någon annans perspektiv. Låtsasleken lägger grunden för vår kreativitet. Läkaren Stuart Brown (1988) som studerat sociala perspektiv på leken och sett att ett tecken på att barn håller på att bli friska som varit inlagda på sjukhus är att de börjar leka. Brown har hittat tecken på att våldsamma beteenden i vuxen ålder kan bero på en olycklig barndom. Om barn inte får leka kan de inte träna sitt tänkande och styra sin självkontroll. Leken behövs för att utveckla sitt självförtroende och kommunikation med andra. (Stuart-Brown 1988, se Gärdenfors 2009, s.52)

Kjetil Steinholt, professorn i pedagogik (2015) är kritisk till att lek kopplas ihop med lärande som det görs i förskolan. Han frågar sig vad är viktigt för ett barn idag? Han är

orolig att politiker styr för mycket kring vilka mål som finns i förskolans läroplan och att det går ut över barnens lek. Han talar om vikten av att använda sig av begreppet förstå i lärandesammanhang. Han anser att grundläggande för barnet är att förstå och inte lära sig genom leken. Han menar att han själv har lärt sig massor genom livet men mycket har han glömt, däremot har han förstått saker. Leken är inte produktiv och han känner en oro för att leken inte prioriteras i dagens samhälle. Förskolan ska inte vara förberedelse för framtiden utan ska ta tillvara på det som sker här och nu i leken. Leken är värdefull i sig själv. När leken blir ett mål för lärande från pedagogens håll säger han att då är det inte längre lek. Om pedagoger objektifierar leken till att vara till nytta då är det inte längre lek. Det man förstår det glömmes man inte och man kan inte bestämma sig för vad man ska förstå just idag, det blir som en plötslig uppenbarelse enligt Kjetil. Eidevald & Engdahl (2018) tar upp problemet att lek och lärande ses som dikotomier och lärande får mer tid och anses ha högre status än leken i förskolan. De frågar sig om den fria leken är satt på undantag nu när undervisningsbegreppet har kommit in i förskolans läroplan. Det kan vara svårt att målstyra barnens egen lek, den får inte ses som onyttig lek menar de. De anser att förskollärare måste se till att leken får större utrymme i förskolan, för sin egen skull.

Syfte och frågeställning

I den här studien vill ta fasta på och försöka förstå barnens perspektiv på pedagogernas delaktighet i deras fria lek. Syftet är att förstå och tolka barns uppfattningar om lek samt utifrån barns perspektiv studera deras upplevelser av pedagogernas delaktighet i leken. Den kunskap vi vill att den här studien ska bidra till är hur pedagogen kan närma sig barnens perspektiv utan att störa i deras fria lek.

Studien avser att svara på följande forskningsfrågor:

- **Hur upplevs och tolkas begreppet lek hos förskolebarn i åldern 4–5 år?**
- **Hur upplever förskolebarn i åldern 4–5 år pedagogernas delaktighet i den fria leken?**
- **Vad har pedagogen för betydelse för förskolebarnen i relation till deras fria lek på förskolan?**

Tidigare forskning

I den här delen presenteras olika studier där forskare har studerat pedagogers delaktighet i barns fria lek. Deras studier visar på resultat där pedagogernas delaktighet i barnens lek både kan berika och förstöra. Vi kan se att de har en gemensam syn på att barns fria lek är något som måste få finnas. Vid vuxendeltagande i barns fria lek så visar forskning på att leken lätt styrs mot mål kring syfte och lärande.

De vuxnas förhållningssätt till barnens lek.

Den norska forskaren Eli Åm (1992) ställer sig frågan, vad gör de vuxna när barnen leker? Denna fråga anser hon vara den som är minst diskuterad och samtidigt mest oklar för pedagoger i förskolan. En viktig del av pedagogens uppgift är att genom observation av barns lek kunna hjälpa till att lösa eventuella konflikter, införa nytt material eller styra över aktiviteten till ny verksamhet. Hon menar även på att pedagogerna på förskolan behöver vara rörliga så inte bara vissa typer av lek stimuleras eller bara en del barn får stöd i sin lek. Den mest väsentliga uppgiften hos pedagoger blir då att hålla ögonen på leken samt organisera i barnens lekmiljö. När det gäller rollek så finns det ett flertal invändningar mot vuxendeltagande. Dock menar Åm att den rädsla för att som vuxen gå in och fungera hämmande på barnens initiativförmåga och frihet i leken kan leda till att vi inte ser de möjligheter som ligger i vår roll som pedagoger. Av egen erfarenhet så menar Åm att det är fullt möjligt att kombinera aktivt deltagande från pedagogernas sida med respekt för leken som barnens egen verksamhet (Åm 1992, 59–61).

Pedagogerna bör lämna barnens lek i fred

Åm hävdar att forskare är oeniga i frågan om pedagoger ska interagera i barns lek eller inte. Forskarna Linge och Wille som tar avstånd från att som vuxen inta rollen som lekkamrat i barns lek, att som vuxen gå in i en roll och kommunicera genom denna. De anser att vuxna kan hämma barnens lek genom att överta ledningen (Linge och Wille i se Åm 1992, s.36).

En annan som studerat leken genom observationer av barn på förskolan och har liknande tankar är Torben Hangaard Rasmussen (2016). Han menar att barn upplever vuxna som konstiga och löjliga om de vuxna försöker leka som barnen. Han hävdar att de vuxna inte kan leka på barns nivå. Vidare menar han att fokus inte ska ligga på utveckling och lärande i leken. Om de vuxna utgår från att leken ska ha ett syfte så kan leken förlora sitt värde. Vuxnas deltagande i leken får inte vara med mål och syften utan ska ske på lekens förutsättning. Han påpekar dock att vuxna kan leka med barnen men då utan bakomliggande syfte. Innehar vi istället ett förhållningssätt som aktiva pedagoger i barns lek, hjälper till att hålla leken levande och visar intresse för vad barnen gör kan vi ge barnen möjligheter att vara kreativa och ta egna initiativ. I en studie angående strukturen kring lek och lärande i norsk förskola av Anne Greve (2013) menar hon att lärande i förskolan inte får bli för styrt, spontanitet som finns i leken är meningsskapande i sig. Hon anser att förskolan inte får se det som sin uppgift att förbereda barnen för skolan och undervisa barnen med strikta mål utan se att genom leken kan barnen lära och utvecklas. Hon menar att barngrupperna i förskolan har blivit för stora och att därför känner pedagogerna att de behöver styra dagarna för att ha kontroll på barnen.

Charlotte Tullgren (2004) har studerat barns uppfattningar kring lek med hjälp av intervjuer, och observationer. I sin avhandling *Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet* visar hon på att leken är viktig att stimulera och uppmuntra men samtidigt så konstrueras förskolebarnet som aktiva och fria. Pedagoger styr vardagen och hur den ska se ut och bestämmer vilka saker som ska finnas tillgängliga på förskolan och den fria aktiviteten är inte valbar för barnet. Under barnens aktiviteter skapas en norm att leva upp till för barnen, att de ska kunna leka. De ska heller inte leka hur de vill, god lek som pedagogerna ser det är att social kompetens tränas och utveckling och lärande sker. Leken i förskolan blir lätt styrd mot framtida kompetenser som förskolläraren tror att barnet behöver.

Barnens villkor gäller när pedagogen är med i barnens lek

Susanna Millar (1970) har gjort en studie där hon forskat i olika samhällen hur barn leker och hur mycket tid och uppmuntran barn får till leken. Undersökningen visade att leken behöver få stimulans från vuxna för att utvecklas och att kulturen i samhället påverkar hur barnet leker. Knutsdotter skriver vidare att Piaget teorier länge har

påverkat svensk förskola. I de teorierna har den vuxne en underordnad roll. Piaget teorier om utvecklingssteg i leken mot logisk abstrakt tänkande gjort att man kunnat tolka den vuxne som åskådare, i hans teori är den vuxne en underordnad roll, den vuxne är inte aktiv. Vuxna förstår inte tillräckligt väl vad leken innebär för att ta del i den. Det har tolkats som att förskollärare ska lämna barnen ifred med sin fantasilek. (Susanna Millar 1970, se Knutsdotter 1987, s.120)

Knutsdotter (2017) menar att genom att intressera sig för barnens lek, som är deras främsta uttrycksmedel, så får vi ett gemensamt område att mötas på. (Knutsdotter 2017). När vi leker med barnen kommer vi dem nära, vi innehar ett känslomässigt förhållningssätt som är viktigt för barnens sociala utveckling. Monica Nilsson, Anna-Karin Grankvist, Elin Johansson, Jeanette Thure och Beth Ferholt (2018) har skrivit i boken *Lek, lärande och lycka. Lekande och utforskande i förskolan* om sitt forskningsprojekt som de kallar lekvärldsprojekt där de följt pedagoger på en förskola som haft till uppgift att vara med i barnens lekar. Liksom Knutsdotter tar de upp lekens betydelse idag, är det så att vuxnas syften främst tas tillvara och att undervisningen tar över och leken får stå tillbaka? Forskningen har gjort att pedagogerna genom att starta lekar med barnen fått syn på att det har berikat barngruppen. Pedagogerna upplever att barnen leker bättre. Pedagogerna har inte haft något annat mål än att vara med och vara delaktiga i leken med barnen. Pedagogerna upptäckte att barnen såg på dem annorlunda när de var med i leken och pedagogerna tilldelades inte längre rollen som kaffedrickare utan de själva kunde välja vad de ville vara i leken och barnen respekterade det. Pedagogerna märkte att det blev en känsla av gemenskap i barngruppen men också att pedagogerna ibland upplevde att det var tråkigt att leka med barnen, framförallt när barnen ville leka samma sak flera gånger. Men genom reflektion och att se på filmer av sig själva kunde pedagogerna se att barnen fick utbyte av att de var med i leken. Forskarna upptäckte att pedagogerna tyckte det var jobbigt att tappa kontrollen inför barnen om en lek inte gick som de tänkt och såg att den vuxne såg att barnen hade en brist och att den vuxne är överordnad barnet tidigt i projektet. Med en förändrad inställning till leken med att pedagogen engagerade sig, vågade släppa loss i leken och såg till att vara till för barnen och inte ha allt så perfekt och genomtänkt så gick de gemensamma lekarna bättre. Pedagogerna upptäckte att projektet hade förändrat deras syn på deras deltagande i leken. De upplevde att barnen betraktade dem som jämbördiga lekkamrater. Pedagogerna upptäckte också genom sina reflektioner hur det kan kännas

att inte kunna ta sig in i leken och fick bättre förståelse för bråk lekar när de själva varit med. De insåg att inifrån perspektivet på leken hjälpte dem att förstå att det inte är så farligt som det kan verka som om man står bredvid och tittar på. De såg att den gemensamma upplevelsen av leken hjälpte dem och att det blev lättare att samarbeta med barnen i andra aktiviteter än leken. Pedagogerna ansåg att de haft en föräldrad syn på leken där lek är något för barn utan vuxnas inblandning.

Vad gör pedagoger för att stötta barns lek

Skolforskningsinstitutet (2018) har gått igenom forskning där de har tittat på hur förskollärare stödjer och stimulerar lek för att utveckla barns sociala förmågor och hittat tre kategorier av handlingar som förskollärare gör i leken.

1. Regisserar, det vill säga arrangera lek miljöer samt se över och tillföra material och leksaker.
2. Deltar, pedagoger är närvarande i situationen och medlar vid konflikter.
3. Observerar och reflekterar för att vidareutveckla sin kunskap om lek och om barnen.

De har även sett att förskollärare behöver vara lyhörda och ge respons på barnens handlingar. Pedagogerna behöver även ta tillvara barnens perspektiv och intressen. De ser risker att om inte förskolläraren är lyhörd på barnens lek så kan pedagogen göra att leken leder till dåligt samspel hos barnen eller rentav förstör leken. Studien gjordes för att tidigare studier visat att förskollärare inte vet hur de ska förhålla sig till leken. Det har visat sig att pedagoger tvekar att delta i leken genom rädsla att störa den. Genom att pedagogerna kan ta till hjälp av vad Skolforskningsinstitutet har hittat som verkar stötta barns lek så kan pedagoger som innehar detta förhållningssätt till barns lek se att det går att stötta och utveckla barnens sociala förmågor genom leken (Skolfi.se, s. 18).

Vuxna ska utnyttja leken till undervisning

Niclas Pramling och Cecilia Wallerstedt (2019) är forskare som ställer sig frågan, om vi konstaterar att barn lär sig genom lek, behöver vi verkligen ha utbildade förskollärare då? De har undersökt hur didaktiken kan ta tillvara på lek i undervisningen. I ett projekt har de filmat pedagoger när de haft leksituationer med barnen och analyserat dessa med syfte att utveckla lekbaserad undervisning i förskolan. De har observerat hur interaktionen fungerar mellan förskollärare och barn och hur de kommunicerar. De

kallar sin forskning för lekresponsiv undervisning. Med det menar de att förskollärare kan ta till vara på leksituationer med barnen och få in lärande och undervisning i leken. Vidare ställer de sig frågan, hur kan förskolläraren se till att barnen utvecklar nya lekroller och lekar samtidigt som ett lärande kan ske som finns utanför leken? De använder sig av begreppet *som om*- det som är vedertagen kunskap och *som är*- verkligheten. När dessa begrepp finns i situationer med barn definierar de det som lek. Att barn kan fantisera ena stunden, *som om*, för att gå ur och diskutera *som är* i nästa. De ser att det är viktigt att förskolläraren är öppen mot barnen och de anser att undervisning inte är en envägskommunikation utan undervisning är något som sker gemensamt med barnen. De tycker att förskollärare ska komma med förslag på en ny riktning i leken och inte vara rädda för att det kan komma motstånd från barnen eller att de inte vill vara med på den riktningen. Förskolläraren kan aktivt utnyttja leken till att få in undervisning med att koppla ihop leken med något som gjorts tidigare eller något som de har gemensamt i ett pågående projekt. De vill dock hänvisa till att de inte anser att förskolläraren ständigt ska delta eller undervisa i barns lek men att när de gör det så ska de vara målmedvetna och arbeta för att utveckla barnens förståelse. Pramling anser att begreppet "fri lek" är onödigt och att det används oreflekterat i många sammanhang, det räcker att kalla det lek. Vidare anser han att leken aldrig är fri, utan erfarenheter kan ett barn bli utanför i en grupp med barn som till exempel leker Pokemon. Vidare är lek inte alltid utvecklade och roliga, de kan vara elaka och utesluta barn menar han.

Sammanfattning

Med dessa olika sätt att se hur pedagoger ska eller bör förhålla i leken enligt olika forskningsstudier vill vi i vår studie veta hur barnen uppfattar och tänker kring vuxnas deltagande i deras fria lek. Utifrån den tidigare forskning som vi presenterat så tar vi avstamp från de teorier kring pedagogernas delaktighet i barns lek, ur ett vuxenperspektiv. Genom den här studien vill vi ta fasta på barns uppfattningar kring pedagogernas delaktighet i den deras fria lek. Barns perspektiv är något som inte är särskilt undersökt i tidigare forskning därför anses denna undersökning vara intressant att studera.

Teoretiska utgångspunkter

För att förstå barnens uppfattningar kring pedagogers delaktighet i barnens lek kommer vi utgå från ett teoretiskt ramverk för att analysera och tolka barnens tankar i våra intervjuer. Det teoretiska ramverket består av teorier kring lek utifrån följande begrepp barnperspektiv, barns perspektiv, fri lek, kamratkultur, rollek och populärkultur. Vi kommer att avsluta med en sammanfattning där vi motiverar valet av dessa begrepp och vilken betydelse de har för studiens syfte.

Barnperspektiv

Då syftet med den här studien är att ta fasta på och försöka förstå barns uppfattningar om lek så behöver vi utgå ifrån ett barnperspektiv. Begreppet barnperspektiv hjälper oss att skapa en förståelse för barnens upplevelser kring deras lek. Om vi börjar med att definiera skillnaden mellan ett barnperspektiv och barns perspektiv så uppstår ett barnperspektiv när den vuxne eller i det här fallet pedagogen på förskolan anstränger sig för att anpassa sig, känner efter och försöker förstå vad hen förmodar är barnens upplevelse av en situation. Pedagogerna utgår från sin egen erfarenhet och bakgrund i hens försök att förstå barnets upplevelse. Ordet perspektiv kommer från latinets "perspectus" och betyder att se på, att se genom, att undersöka, detta kan tolkas som en särskild syn på barn eller ett sätt att se på barn. Vuxna har inte alltid tillträde till barnens värld men genom att observera och tolka barns samspel med andra och genom en sund empatisk fantasi så kan vi utveckla en förståelse för hur barnen uppfattar omvärlden (Pramling Samuelsson & Sommer 2011).

Men vad händer i tolkningsprocessen, hur sker återgivandet av barns utsagor och perspektiv? Vilka likheter och skillnader finns mellan barns och vuxnas beskrivningar och tolkningar av samma företeelse? Vilka möjligheter har vi att fånga barns perspektiv? (Rasmusson 1994, s.27).

Genom att pedagogen intar ett barnperspektiv så öppnar det upp för en förståelse för barns perspektiv.

Barns perspektiv

Barns perspektiv står för barns erfarenheter, uppfattningar och förståelse av sin omvärld. Skillnaden från ett barnperspektiv är att fokus här ligger på barnet som subjekt i sin egen värld. Detta är vad vuxna försöker förstå ur ett barnperspektiv, exempelvis genom att tolka barns handlingar och uttalanden (Pramling Samuelsson & Sommer 2011). Studien bygger på barnens tankar kring pedagogers delaktighet i fri lek. Vi behöver utgå från barnens perspektiv, barnen som subjekt. Det är barnens erfarenheter och förståelse kring begreppet lek som vi försöker närma oss och förstå genom våra intervjuer och observationer.

Alla perspektiv är beroende av tiden vi lever i, vilken kultur och normer som gäller. Utvecklingsperspektivet är vuxnas syn på barn. Utvecklingspsykologi har sett barndom som konstruerad och universell. Stadier och faser har varit i fokus. Med det perspektivet har vi bara behövt titta på ”barnet” för att se vad de inte ännu klarar av. En förändring har skett och barnet har setts som kompetent och en social varelse med egna tankar. Det blir viktigt att lyssna och förstå vad barnet menar. När vuxna tolkar barnet kan den vuxnes bakgrund påverka hur barnet beskrivs (Löfdal s 30–31). Utgångspunkten för att vi ska kunna närma oss barns perspektiv möjliggörs genom att visa nyfikenhet och intresse för barnens fria lek.

Fri lek

Denna studie behandlar till stor del begreppet fri lek, för att kunna analysera och tolka barnens uppfattningar kring pedagogernas delaktighet i deras lek så behöver vi definiera fri lek som begrepp. Hur förstår barnen fri lek? Och vill de att pedagogerna ska vara delaktiga? Ylva Ellneby (2019) menar att den fria leken är något barn gör för att det är lustfyllt och leken behöver inte ha någon nytta ur pedagogiska mål. Ellneby diskuterar om det är accepterat att bara ägna en dag åt leken som tidsfördriv utan en massa måsten om lärande och undervisning. Vad är viktigast för barn idag att förberedas för framtiden med måluppfyllelsen eller leva här och nu i leken och se att leken har ett värde i sig. Lars-Erik Berg (2009) professor i socialpsykologi menar att genom den fria leken bygger barnet upp sin identitet. Leken bekräftar och identitet byggs upp genom att

återuppleva viktiga händelser. Genom att lära sig att förstå händelser måste barnet vara med och uppleva händelserna. Begreppet fri lek är något som vuxna inom förskolan använder sig av. Vi blir till i relation med andra, studien syftar till barns gemenskap med andra barn som sker genom deras fria lek, detta förklaras som kamratkultur.

Kamratkultur

Vuxna kan se det som problematiskt att träda in i barnens kamratkultur. Vi behöver förstå begreppet kamratkultur för att kunna närma oss barnens perspektiv utan att störa i deras fria lek. Corsaro (1997) har forskat på amerikanska förskolor och sett hur kamratkulturer tränas i barnens fria lek. I leken tränar barnen hur man tillhör en gemenskap. Barn ser sig som en grupp barn och därför kan det vara svårt att som vuxen att träda in i barnens lekar, vi ses inte som en del av deras kamratkultur. Om barnen blir avbrutna i sina lekar kan de tappa kontrollen över den pågående leken och den tappar fart. Barnen vägleder och lär av varandra i leken. Rollekar ses som viktiga för att barnen ska utveckla perspektivtagande och reflektera över sitt eget handlande. Corsaro hävdar att barn inte imiterar vuxna till fullo utan får inspiration av dem (Corsaro 1997, se Tellgren 2004). Frønes (1994) menar att barnen gärna leker med jämnåriga, kallat social decentring, någon som är lik en själv gör att det är lättare att lära sig av än en vuxen (Frønes 1994, se Tellgren 2004).

Rollek

“Jag var mamma och du var mitt barn”, så inleds många lekar. När rollen uppstår, uppstår leken. Rolleken är väldigt central i barnens tankar och erfarenheter kring begreppet fri lek. Studiens syfte är att förstå och tolka barns uppfattningar kring lek, rolleken behöver då lyftas fram för att undersöka barnens tankar och förståelse kring begreppet fri lek. Det centrala i leken är den roll som barnet gestaltar. Det är rollen som ger handlingarna och lekföremålen dess mening. Barn leker likadana lekar oavsett ålder fast på olika sätt. De yngre barnen upplever framförallt handlingen, lite äldre barn uppmärksammar de yttre relationerna och den sociala hierarkin. Slutligen så är det de inre relationerna, de moraliska och emotionella aspekterna som är av betydelse (Leontjev 1982, se Hjorth, 1996). I vår studie så framgår det tydligt att barnens rollek

grundar sig på deras egen kultur som innefattar karaktärer som är kända för dem. Detta synliggör vi nedan som populärkultur.

Populärkultur

I barns fria lek så återkommer ofta karaktärer från olika tv-program, tv-spel, böcker och liknande. Karaktärer från deras egen kultur både från hemmet, förskolan och kamrater. vi vill därför här definiera begreppet populärkultur.

Barnens fria lek består till stor del av rollek, lek som kommer från barnens egen kultur. Deras lekar grundar till stor del på tv-program, tv-spel eller böcker som de bland annat möter hemma och på förskolan. Begreppet populärkultur behövs för att kunna förstå och sätta ord på barnens upplevelser och tolkningar kring begreppet lek. Begreppet populärkultur signalerar både positiva och negativa egenskaper och kvaliteter beroende på i vilket sammanhang man använder sig av begreppet. Populärkulturen ses ofta som mindre värd medan teater och museibesök, viss litteratur, klassisk musik bland annat ses som finkultur och anses mer värd. Det är inte ovanligt att man kombinerar hög och låg kultur bland annat så kan tecknade filmer hämta sin musik från en högkulturell kanon.

En aspekt på barnens engagemang i populärkulturen är den glädje som så tydligt är förenat med denna. En gränslös glädje, man glömmer bort tid och rum och är helt inne i det man håller på med just nu. Det kan vara en lek, tv-spel eller någon form av litteratur. Barnen befinner sig i ett flow vilket beskrivs som ett tillstånd av full koncentration vilket följs av en euforisk känsla och en upplevelse av målmedvetenhet (Fast 2015, s.105–108).

Sammanfattning

För att vi ska kunna förstå och tolka barnens perspektiv kring pedagogers delaktighet i fri lek så behöver vi använda oss av ovanstående begrepp. Begreppen i studien ger oss en helhet kring barns uppfattningar om lek och även hur barnen definierar begreppet lek. Ovan beskrivna teoretiska utgångspunkter hjälper oss i våra analyser att förstå barnens perspektiv som även ligger till grund för studiens syfte.

Metod

Intervjumetod

Vår studie är baserad på en kvalitativ datainsamling, som huvudsakligen består av intervjuer med barn från två olika förskolor, barnen är i åldern 4–5 år. Vi har genomfört barnintervjuerna på tre olika sätt, gruppintervju, enskilda intervjuer samt spontana intervjuer där vi ställt intervjufrågorna under barnens lek eller vid olika rutinsituationer. I samband med de spontana intervjuerna så gjordes observationer av barnens tre olika lekar som de talar om i intervjuerna. Dessa tre olika intervjuvarianter samt observationerna gjordes med alla barn som ingick i studien. Detta gjordes för att skapa en större och djupare förståelse för barnens åsikter och tankar kring våra frågor. Då den kvalitativa metoden har en stor flexibilitet, genom användandet av denna metod så har vi skapat oss en större förståelse kring barnens perspektiv på deras fria lek. Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer vilket innebär att barnen fritt har kunnat utforma sina svar utifrån sina egna föreställningar, svaren på våra intervjufrågor har gett oss större förståelse för barnens uppfattningar kring pedagogers delaktighet i barns fria lek.

Kvalitativa studier innebär att vi genom intervjuerna kan upptäcka olika företeelser, se olika sätt att förstå sin omvärld beroende på exempelvis kultur. Vid kvalitativa intervjuer är det viktigt med täta och nära förhållanden mellan forskare och den miljö och de personer som intervjuas. När intervjuer genomförs behöver den som intervjuar vara väl förberedd, visa intresse samt vara tydlig med syftet som vi har med intervjun (Patel & Davidsson 2011, s.105). Kvale och Brinkmann (2014) tar upp vikten av att ha en god kontakt med den personen som man ska intervjuas. Detta uppnås genom att lyssna uppmärksamt, visa intresse, förståelse och respekt för vad intervjupersonen har att säga. Fördelen med en kvalitativ intervju är att man kan ställa följdfrågor och därmed få en vidare förklaring eller tankar kring en specifik fråga (Kvale & Brinkmann 2014, s.144). Genom att välja att använda oss av kvalitativa intervjuer så får vi den information som gör det möjligt för oss att förstå barnens värderingar, förhållningssätt och målsättningar utifrån begreppen lek och lärande. En av riskerna med intervju är att den man intervjuar svarar det den tror att forskaren vill höra. Det är bra att vara medveten om att man har ett maktförhållande att förhålla sig till och det är viktigt att ta med sig det i reflektionen när man analyserar intervjun. (Kvale & Brinkmann 2014, s.53). Vi har använt oss av en

intervjuguide, där har vi formulerat fyra grundfrågor. Beroende på barnens svar så har vi sedan ställt olika följdfrågor, detta för att skapa större förståelse för svaren. Intervjun ser vi som ett strukturerat samtal, det är lätt hänt att om barnen uppfattar att vi är ute efter ett visst svar är att de inte svarar alls eller säger något de tror att vi vill höra. Enligt Elisabeth Doverborg & Ingrid Pramling Samuelsson så är barns uppfattningar kring något är ofta inte statiskt, de kan ändra sig om de blir påverkade av ett annat barn eller ser något i närheten. Om vi frågar vad de tycker om att leka kanske de svarar det som just för stunden upptar deras tankevärld (Doverborg & Pramling Samuelsson 2012, s.35). Vi har sett till att barnen har fått mycket tid till att svara på frågorna som vi ställde. Vi är även medvetna om att barnen har olika erfarenhet i bagaget och kan uppfatta våra frågor olika. Barns syn på begreppet lek är kontextbundet vilket innebär att det ser olika ut beroende på uppfattningar kring fenomenet, vilken kultur du kommer ifrån eller vilka normer och värden du har i din ryggsäck (Patel & Davidsson, 2011, s.82)

Fenomenologi

Det fenomenologiska perspektivet innebär att fokus ligger på att intervjupersonen får förklara sin upplevelse av ett fenomen. För den som blir intervjuad blir samtalet ungefär som ett vardagligt sådant förutom att den som intervjuar har uttänkta frågor och enligt en intervjuguide som fokuserar på vissa teman och förslag på frågor i guiden. (Kvale och Brinkmann 2004, s.45). James Sully (1842–1923) engelsk psykolog, som ansåg att lek kan förstås som en attityd och han föreslog att lek ska förstås ur den lekandes perspektiv. Fenomenologiska traditionen har fokus på barnens upplevelse i och av lek. (James Sully se Jensen 2013, s.149).

”Det gäller att fråga de som leker hur de upplever leken, vad de har för tankar och känslor i leken” (Jensen 2013, s.149). Fenomenologin talar för att forskaren ska förhålla sig neutral och se på fenomenet genom intervjupersonens ögon och menar att man ska sätta parentes om sina förutfattade meningar (Barbosa da Silva och Wahlberg, 1994 s.60).

Urval

Vi har intervjuat 14 barn som är 4–5 år på två olika förskolor i kommunal regi. Intervjuerna har vi utfört separat på två olika förskolor, för att skapa trygghet hos barnen. Intervjun blir mer likt ett samtal då det endast är en person som ställer frågorna, i de fall barnet blir intervjuat av två vuxna kan det likna ett förhör. Vi grundade vårt urval på att barn i åldern 4–5 år kan förstå syftet med våra frågor. De har ett mer utvecklat språk och kan därmed själva berätta vad de tycker är viktigt med lek. De har också utvecklat förmågan att berätta om olika leksituationer ur deras minne, deras tidigare erfarenheter. Vid intervjuer med yngre barn har man som forskare inte samma kontroll över materialet som när man intervjuar vuxna. Vid intervjun behöver vi utgå ifrån barnet, vänta tills barnet vill svara på våra frågor (Hjorth 1996, s. 90). I våra intervjuer så har vi varierat oss i våra sätt att intervjua barnen. I de flesta av intervjuerna så har vi suttit ner med ett eller två barn och haft ett samtal kring de frågor som vi ville undersöka. En del av frågorna har ställts till barnen spontant exempelvis i deras fria lek eller i olika vardagliga rutinsituationer som måltider. Intervjuerna har skett under en tvåveckorsperiod vårterminen 2020.

De barn som medverkade i studien presenteras nedan. Barnens namn är fingerade, förskolorna benämns som förskola 1 och 2. Detta för att anonymisera barnen och de förskolor som representeras.

Nelly	4 år	förskola 1
Pelle	4,5 år	Förskola 2
Mimmi	4 år	Förskola 2
Sandra	5 år	Förskola 2
Jenny	5 år	Förskola 2
Linda	4 år	Förskola 2
Astrid	5 år	Förskola 2

Sindy	4 år	Förskola 2
Anna	5 år	Förskola 1
Valter	5 år	Förskola 1
Lisa	4 år	Förskola 1
Maria	4 år	Förskola 1
Kalle	4 år	Förskola 1
Tindra	4 år	Förskola 1

Genomförandet

Intervjuerna har genomförts på tre olika sätt, och tiderna för intervjuerna har varierat. Grupp- och enskilda intervjuer har haft en tidsram på ungefär tio minuter, de spontana samtalen har ägt rum i stunden och varierar från en till fem minuter. Vi började med att barnen fick en förfrågan om de kan tänka sig att ha ett samtal med oss kring vad de leker på förskolan? Vi gick undan till ett enskilt rum för att ha det lugnt runt omkring. Barnen har fått använda sig av papper och penna eller kunnat ha någon leksak med sig för att det inte ska kännas så formellt. Då vi inte fick tillräckligt utförliga svar vid de första samtalen så valde vi att ställa fler frågor till barnen vid ett senare tillfälle. Frågorna ställdes spontant i samband med barnens lek eller i olika rutinsituationer som exempelvis måltider. Detta för att ge oss en djupare kunskap och förståelse om deras tankar kring de olika intervjufrågorna. Vi valde att ställa frågorna spontant vid det andra intervjutillfället för att se om det gav oss mer beskrivande svar. Vi upplever att barnen kände sig tryggare i sina svar på frågorna som ställdes spontant. I samband med de spontana intervjuerna så observerades även barnens lekar, dessa lekar berättar barnen om under intervjun.

De flesta barnen har varit positiva till att prata med oss men några har ändrat sig och inte velat ställa upp. Barnen har fått ge sitt samtycke till att vi spelar in eller filmar samtalet, en del barn har inte velat bli inspelade/filmade och det har vi respekterat. Vi

har märkt att när vi antecknat istället så missas lätt kroppsliga uttryck och blickar men det kan även missas vid ljudinspelning. Några barn har blivit väldigt intresserade av vad det är man skriver i blocket och det har fått ta sin tid att förklara och prata om det en stund istället för att prata om leken. Att ge dem tid har vi märkt varit viktigt. En del barn säger till en början bara ”jag vet inte” när man ställer frågor men att prata om något annat en stund har vi märkt att de slappnat av och kunnat fokusera mera på vad vi frågat. Vi märkte att en del barn reflekterade till det de gjorde i sin lek precis före vi hade samtalet. Att förstå barns tankar kan vi som vuxna inte göra fullt ut, som vi kan förstå en annans kollegas tankar men vi kan genom samtalet få lite mer klarhet i vad de tänker kring lek. Det är oundvikligt att det blir vuxnas tolkning av vad de uttrycker. Vi tänker att genom att vi har intervjuat barn som är bekanta med oss så har vi en gemensam referensram.

Etiska överväganden

Vi följer etiska granskningsnämndens rekommendationer: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. När det handlar om att få reda på människors uppfattning av något så behöver vi informera om syftet med undersökningen samt de vi vill intervjua om deras rättigheter i forskningen. Det är viktigt att förklara hur materialet kommer att användas och att materialet kommer behandlas konfidentiellt. Vi har intervjuat 14 barn. Inför intervjutillfället försäkrade vi oss om samtycke. Barnets vårdnadshavare har skrivit under ett samtyckesformulär där vi förklarar vårt syfte med undersökningen och de forskningsetiska principer vi kommer att använda oss av. Vårdnadshavarna har genom samtyckesformuläret gett sitt samtycke till barnets medverkan i intervjun (se bilaga). Vi har använt oss av ljudupptagningar samt egna stödanteckningar för att minimera risken för felformuleringar eller missuppfattningar. I de fall barnet kände sig obekvämt eller uttryckte tveksamhet kring ljudupptagningen så använde vi oss endast av egna anteckningar. Annika Löfdahl (2014) tar upp i boken *Förskollärarens metod och vetenskapsteori* att man behöver vara extra uppmärksam i samtal med barn genom att fråga men även titta på uttryck och kroppsspråk för att avgöra om barnet inte vill vara kvar i intervjun och att de har möjlighet att avbryta. Den som intervjuar ska vara tydlig med att deltagandet i intervjun är frivilligt och att man när som helst kan avbryta (Löfdahl 2014 s.37). Detta informerade vi barnen om innan vi började intervjun. Den etiska rätten att när som helst

kunna avbryta var vi tydliga med i våra intervjuer med barnen. Vi intervjuade barn på två olika kommunala förskolor och barn som känner oss sen tidigare. Eftersom vi har en relation till barnen vi intervjuar så har vi ett förtroende hos barnen, barnen känner sig bekväma med att dela med sig av sina erfarenheter och syn på våra frågor om fri lek i undersökningen. Vikten av att intervju barn som har tilltro till den som ställer frågorna är något som Annika Löfdahl tar upp (Löfdahl 2014, s.51). När barnen litar på oss kommer vi ett steg närmare svaren, både de svar som är negativa och de som är positiva.

Studiens reliabilitet och validitet

Reliabilitet står för tillförlitligheten i en mätning. Eftersom vi gjort en kvalitativ intervju med barn så kan en liknande undersökning ge ett varierat resultat. Människor är inte statistiska eller stabila i sina åsikter. 14 barn i åldern 4–5 år har svarat på våra frågor enligt vår intervjuguide. Genom ljudupptagningar och filmer har vi kunnat granska vårt material många gånger för att se att vi uppfattat barnen rätt. Uppfattningarna kring fri lek som barnen ger uttryck för är betydelsefulla. Barnen har en gemensam syn och tankar kring frågorna om pedagogers delaktighet i deras fria lek. För att minimera risken för att omedvetet styra resultatet i vår studie så har vi låtit barnen som deltagit i undersökningen ta del av våra tolkningar för att bedöma om de stämmer. Barnens uppfattningar kring våra forskningsfrågor är förenade vilket ger oss ett trovärdigt resultat.

Validitet står för om vi svarar på det vi vill undersöka i vår studie (Trost 1997, s. 99). Genom att vi tillsammans har transkriberat och analyserat intervjuerna så får vi ett trovärdigt resultat av barnens uppfattningar kring studien.

Resultat/analys

Syftet med den här studien är att ta fasta på och försöka förstå barnens perspektiv på pedagogernas delaktighet i deras fria lek. Förstå och tolka barns uppfattningar om lek samt utifrån barns perspektiv studera deras upplevelser av pedagogernas delaktighet i leken. Dessa frågor har vi ställt oss: *Hur upplevs och tolkas begreppet lek hos förskolebarn i åldern 4–5 år? Hur upplever förskolebarn i åldern 4–5 år pedagogens delaktighet i den fria leken? och Vad har pedagogen för betydelse för förskolebarnen i relation till deras fria lek på förskolan?*

Vi har analyserat svaren på de frågor som vi ställt till barnen utifrån vår intervjuguide och utifrån det valt att fokusera på de frågor där barnens svar kan tolkas på liknande sätt. Resultatet har vi sedan sorterat in i olika teman. Temana består av *“vi leker Pokémon”, “övning ger färdighet”, “fröknarna bestämmer”, “låt oss leka ifred”* samt *“pedagogerna är passiva och tråkiga”*. Barnens åsikter och tankar kommer vi att delge under de olika temana. Dessa fem olika teman kopplas samman med de centrala begrepp som definieras under teoretiska utgångspunkter samt studiens syfte. För att ge en inblick i de lekar som omtalas i intervjuerna vill vi också ge exempel på olika leksituationer, där beskrivs hur tre av de lekar som barnen talar om i intervjuerna går till. Lekarna har observerats i samband med de spontana intervjuerna med barnen på förskolan.

Barnen i vår studie uttryckte att deras uppfattning av begreppet lek är kopplat till det som vi pedagoger på förskolan ser som fri lek. I definitionen rymmer barnen även begreppet rollek, lekar där barnen intar olika roller eller gestaltar olika djur. Lekarna som barnen utövar innefattar till stor del deras populärkultur. Nedan belyses tre av lekarna som barnen avsåg att tala om under våra intervjuer.

Pokémon

Det är en kylig morgon klockan är strax efter nio. De flesta av barnen har kommit till förskolan och håller på att organisera sig i sina olika lekar ute på gården. Förskolans gård är lummig och det finns grönområden med träd och buskar. På gräsmattan har fem barn samlats för att diskutera sin lek som de kallar Pokémonleken. De har samlats för att tilldela varandra olika Pokémonkaraktärer. Den här leken börjar på det här viset, att

alla blir tilldelade en varsin roll. ”Nu måste vi samla Pokémonbollar!” Alla börjar att samla kottar som de använder som bollar, med hjälp av bollarna så kan de fånga fler Pokémon. Samtidigt som de samlar kottar som för barnen är bollar så sjunger de på en sång:

Nu tänker jag bli allra bäst, och bygga upp ett lag!

Jag ska söka och fånga flest, och träna dom var dag!

De tävlar med varandra och leken är mycket verbal, de berättar hela tiden vad som händer exempelvis ”Nu kastar jag eld på dig!” och den andra kontrar med ”och då flög jag iväg!”. Så här håller leken på tills det är tid att avsluta och gå in.

Super Mario Bros

Alla barn är ute på gården, det är förmiddag och typiskt aprilväder. Vid sandlådan har några fyraåringar samlats för att starta en lek som de kallar Super Mario. Leken börjar med att barnen tilldelar varandra en varsin karaktär från tv-spelet Super Mario bros. Alla behöver vara olika karaktärer som Super Mario, Luigi, Bowser, prinsessan Peach med flera. Dock kan Mario gestaltas av flera då det finns både is-Mario och eld-Mario. Erik 4 år förklarar det så här ”Super Mario finns flera men om flera är Bowser så fungerar inte leken som den ska”. Leken går ut på att Bowser som är elak har tagit prinsessan Peach till ett fängelse där det kan vara eld. De andra ska försöka rädda prinsessan Peach från den elaka Bowser. Den här leken är väldigt fysisk då det blir brottningar när de kämpar mot Bowser. Om de goda i leken lyckas att rädda prinsessan så är det Bowser som i sin tur måste tillfångata prinsessan igen.

Hästlek

Den här förmiddagen regnar det ute, det har regnat hela natten så det finns stora vattenpölar överallt ute på gården. I ett buskage intill ett staket så har ett par barn byggt upp en stallplats. De har samlat ihop kottar, pinnar och stenar som de fantiserar är mat till hästarna som bor i stallet. De samlar även vatten i hinkar som de blandar med sand och jord som hästarna kan dricka. I den här leken finns det två olika sorters roller som

man kan inta, häst eller skötare. Skötaren samlar ihop allting till hästen samt ryktar den och rider på den. När skötaren ska rida på hästen så använder den sig av antingen rockringar som de fäster runt armarna, som ett betsel eller ett hopprep runt midjan. Den här leken kan pågå väldigt länge och de säger inte så mycket till varandra utan leker i tystnad ibland kan man höra ett gnäggande från hästen eller några direktiv från skötaren som exempelvis ”Nu får du äta ditt hö” eller ”snart ska vi ut i hagen och rida”. Den här leken leks dagligen och ofta har barnen samma roller som tidigare. Stallet byggs upp på nytt varje morgon och leken fortsätter tills det är tid att avsluta och gå in.

Vi leker Pokémon

Den första frågan som vi ställde till barnen var: Berätta för mig, vad är lek? som följdes av frågan: kan du berätta vad brukar du leka på förskolan? Då syftet med vår studie var att förstå och tolka barns uppfattningar om lek så ger dessa två frågor oss en förståelse för hur barnen upplever och tolkar begreppet lek. När vi går igenom vårt material så kan vi finna fantasi och rollek som en gemensam nämnare. Barnen gav uttryck för att lek är något roligt som de gör med andra barn. Deras lekar handlar om att gestalta olika djur eller karaktärer från deras kultur. Nedan visas exempel på deras tankar kring detta.

Berätta vad är lek?

“Det är när man är med kompisar och får leka vad man vill” (Tindra)

Tindra ger här sin uppfattning av vad lek är för henne, detta kan vi tolka som att det är den fria leken som hon ger uttryck för. Detta kan vi koppla till Ellnebys tankar kring den fria leken. Den fria leken är något lustfyllt där barnen har inflytande över sin egen tid, utan krav på undervisning och lärande.

Kan du ge något exempel på när du leker?

“Då brukar vi leka Pokémon” (Jenny)

“Jag brukar leka Mario & Luigi, Bowser och spöke” (Kalle)

Svaren som Jenny och Kalle ger visar här hur de kopplar ihop begreppet lek med rollek, en lek som grundar sig i deras egen kultur, populärkulturen. De flesta barnen i vår studie

tänker på fantasi och rollekar när de svarat på vad lek är. Det kan vara att de exempelvis leker Pokémon och Super Mario (populärkultur), djurlekar eller familjelekar som *mamma, pappa barn*. Barn ser leken som ett fenomen som de själva styr över tillsammans med sina kamrater. Det är något som de upplever som roligt och som endast sker tillsammans med andra barn. Vi kan se att det stämmer överens med Frønes (1994) som använder begreppet kamratkultur, där barnen gärna leker med jämnåriga, det är lättare att leka med någon som är lik en själv än att leka med en vuxen.

Övning ger färdighet

Vi frågade barnen om de uppfattade att de kunde lära sig något genom att leka på förskolan. Genom att sammanställa svaren från barnen kan vi finna att de uttrycker att de utifrån sina tidigare erfarenheter skapar ny kunskap tillsammans med sina kamrater genom sin fria lek. Följande citat är exempel på barns kunskapande.

”Jag lär mig olika lekar” (Sandra)

”Ja, först är man 1 sen 2, 3, 4, 5, 6, 7” (Sindy och Mimmi)

”Ja vi kan lära oss av varandra om hästar” (Anna)

”Att man inte ska kasta snöbollar i nacken” (Lisa)

Anna och Lisas citat visar på hur de kopplar ihop vad de har erfarit med det de har lärt sig, skapat lärdom.

Vi kan se att barnen grundar sina svar på denna fråga utifrån vad de svarade på frågan innan, där de beskrev vad de brukade leka. Vi tolkar att barnen kopplar frågorna till sina tidigare erfarenheter utifrån de svar vi fick. Vi kan lära varandra om hästar är ett exempel på ett sådant svar, ett barns erfarenheter skapar lärande hos det andra barnet. Barnen uttrycker att leken leks utifrån deras tidigare erfarenheter och förförståelse, de lär sedan sina kamrater hur leken går till. Vi kan koppla detta till begreppet kamratkultur, då barnen delar med sig av sina tidigare erfarenheter så skapar de en gemensam kultur. Barnen blir till i relation med andra och kamratkulturer skapas. Enligt Berg så skapar barnen sin identitetsutveckling genom deras fria lek. Genom leken så skapar barnen en förståelse för deras tidigare erfarenheter (Berg 2009). Vid en sammanställning av de svar som barnen gav vid våra intervjuer har vi sett att inget barn

anser att pedagogerna lär barnet något. Leken lyfts i läroplanen som något pedagogerna kan utveckla barnets lärande och ska vara centralt i utbildningen. Barnen ska ges förutsättningar både för lek som de själva tar initiativ till och som någon i arbetslaget introducerar.

Fröknarna bestämmer

I den här delen ville vi få en inblick i hur mycket delaktighet och inflytande barnen anser att de har över sin tid på förskolan. Ger pedagogerna barnen möjligheter att vara med och påverka sin tid för lek på förskolan? Pedagogerna ses som vuxna som inte har inflytande över innehållet i barnens fria lek dock över tiden då den fria leken får utföras.

Vem bestämmer när man kan leka på förskolan?

”Fröknarna!” (Jenny)

”När det är städsång, då får vi inte leka, då ska vi städa” (Valter)

Valter och Jenny ger här uttryck för att det är pedagogerna som bestämmer, tid för lek bestäms av pedagogerna.

”Dom som jobbar på förskolan” (Linda)

”Vi leker mycket, men inte när vi fryser” (Maria)

Resultatet visar att barnen uppfattar att det är pedagogerna som bestämmer när det ska lekas. Barnen delger oss i sina svar att de har gott om tid för lek under sin vistelse på förskolan. Ur barnens perspektiv bestäms tiden för lek av pedagogerna på förskolan. Pramling et al. (2011) menar att barns perspektiv utgår från deras egna erfarenheter och förståelse, deras erfarenhet säger att det är pedagogen som skapar den dagliga strukturen. Förskolans struktur är uppbyggt för att skapa en balans mellan lek, vila, måltider och styrda aktiviteter. Pedagogernas styrande ses dock inte som något negativt utan mer som ett konstaterande från barnens sida. Förskolans läroplan talar om vikten av att växla mellan olika aktiviteter under dagen. Vilket vi kan tolka som att barnen har förståelse för och ser positivt på.

Låt oss leka ifred!

Det här temat visar på ett resultat där barn anser att pedagoger inte leker. Många av barnen svarade väldigt bestämt på den här frågan, att pedagogen inte ska delta i deras lek utan bara titta på. Ett barn svarar att hon vill att pedagogerna ska leka med henne men att det då kan visa sig att barnen gör saker som de inte har tillåtelse till. Hon kontrar sedan snabbt med att det inte händer särskilt ofta, bara ibland. Deras uppfattning är att vuxna inte är med i deras fria lek utan bara finns i närheten för att hjälpa till och stötta när de stöter på svårigheter som exempelvis Sandra nämner i sitt svar nedan.

Vill ni att de vuxna på förskolan ska leka med er?

”De brukar bara hjälpa alla när det är jättesvåra grejer, pärla och saker” (Sandra)

”Ja men då kan de se saker som vi inte får göra” (Anna)

Anna antyder i sitt svar ovan att en anledning till att de inte vill att de vuxna ska leka med dem är att de gör saker de inte får. Annas citat kan vi se ur ett barns perspektiv, pedagogernas delaktighet i barns fria lek ses som en störande faktor där barnen fråntas den ledande rollen i leken.

”Jag vill helst leka med barn, mina kompisar” (Nelly)

”Fröken får inte leka, bara titta på” (Kalle)

”Inte vad jag vet” (Tindra)

Vi tolkar utifrån svaren att barnen vill leka själva eller med sina kamrater. Pedagogerna finns som stöd när barnen är i behov av hjälp eller vid konflikthantering. De vuxna ses inte som ett alternativ som lekkamrat. Eftersom de flesta av de intervjuade barnen anser att pedagogerna inte leker med barnen och samtidigt uttrycker de att de inte vill leka med oss pedagoger kan fenomenet kring pedagogers lek tillsammans med barnen vara så främmande för dem att de inte har någon erfarenhet eller förförståelse att kunna se tillbaka på? Barnen i den här studien tolkar lek som rollek och verkar inte ha erfarenhet kring att pedagogerna deltar i den sortens lek. Vi kan koppla barnens uppfattningar till Corsaro som menar på att barnen tränar på hur man tillhör en gemenskap i deras lek.

Som vuxen eller pedagog är det svårt att delta i barns lek då vi inte ses som en del av deras kamratkultur (Corsaro 1997 se Tellgren 2004).

Pedagogerna är passiva och tråkiga

Frågan “brukar de vuxna på förskolan leka med dig och är de bra på det?” ställdes till barnen och där är det tydligt att barnen anser att pedagogerna inte leker. Vi ställde då följdfrågan “Vad gör de vuxna när ni leker?” och kan då tolka det som att barnen ser på pedagogerna på två olika sätt. Pedagogernas roll på förskolan är antingen som en vuxen som bestämmer eller som någon som observerar deras lek eller gör andra saker.

Om vi tittar på svaren nedan kan vi tolka det som att barnen anser att pedagogernas roll är att passa barnen. De anser även att pedagogernas roll är att delta i styrda lekar och planerade aktiviteter. Framförallt så anser barnen att pedagogerna på förskolan är passiva och tråkiga, de passar på att göra andra saker när barnen leker.

Brukar de vuxna på förskolan leka med dig och är de bra på de?

Här nedan kopplar barnen leken till olika styrda aktiviteter, dessa är styrda av pedagogerna och ses som något lustfyllt av barnen. Pelles och Astrids citat är kopplade till deras fria lek, rolleken där pedagogerna inte närvarar.

”De har gjort det en gång, lekt kurragömma, men inte med mig, det har jag sett”
(Sandra)

”Någon gång har vi spelat tillsammans” (Jenny)

”Ja idag, springtävling” (Anna)

”Bara barn kan leka” (Astrid)

”Ingen vuxen leker” (Pelle)

Vad gör de vuxna när ni leker?

”Kollar så inga barn smiter” (Linda)

”De tittar in i rummen och de tittar på de andra barnen” (Sandra)

”Dom gör lite saker på datorer, dom snackar i telefon, gör saker på kopian” (Anna)

”Vuxna gör bara tråkiga saker” (Kalle)

Utifrån Lindas svar ”kollar så inga barn smiter” så kan vi tolka det som att barnen anser att pedagogernas roll på förskolan är att vakta dem. Barnen uttrycker det som att pedagogerna tittar på och observerar deras lek, de uttrycker även att pedagogerna gör andra tråkiga saker när barnen leker. De tillfällen då pedagogerna deltar är under styrda aktiviteter eller regellekar. Regellekar är en utveckling av barnens rollek och barnen i studien har precis fått upp ögonen för den sortens lek. Genom att närma sig barnens perspektiv så kan pedagogen ge stöttning i dessa lekar samt hjälpa till att förklara lekens innebörd. Vid styrda aktiviteter intar pedagogerna roller som ledare, som ledare kommer de inte ner till barnens nivå eller låter barnen vara de som leder. Detta bidrar till att barnen leker själva, endast med pedagoger som vaktar dem på avstånd eller passar på att göra andra saker exempelvis dokumentationer eller andra administrativa uppgifter. Barnen i den här studien är vana vid att leka själva och ser det som en självklarhet. De lär och utvecklas tillsammans i sin lek med kamrater inte tillsammans med pedagogerna på förskolan. Leken med kamraterna är viktig och förenas med begreppet kamratkultur.

Slutsats

När vi analyserar barnens uppfattningar på pedagogernas delaktighet i deras lek så kan vi se att de uppfattar pedagogerna som tråkiga observerande vuxna som övervakar dem när de leker. Pedagogerna finns till hands när de behöver hjälp eller som stöd vid konflikter. I resultatet kan vi också se att barnen önskar att leka i fred utan pedagogernas delaktighet. De uttrycker att de vill leka själva eller tillsammans med sina kamrater. Resultatet visar även att barnen uppfattar begreppet lek som rollek, en fantasilek som endast sker tillsammans med jämnåriga kamrater och dessa lekar grundas på deras egen kultur och tidigare erfarenheter.

Barnen uttrycker i deras svar att de skapar ett kunskapande genom deras lek. Genom att bearbeta deras tidigare erfarenheter genom leken så skapar de ett lärande både hos sig själva och sina kamrater. Resultatet visar att pedagogerna på förskolan behöver inneha

ett barnperspektiv, genom att visa intresse och ställa frågor till barnen om deras lek så skapas en relation till barnen. Genom djupare relationer till barnen så ökas även pedagogernas förståelse för deras fria lek. Enligt Pramling et al. (2011) så kan vuxna få tillträde till barnens värld genom att observera och tolka deras samspel med andra barn. Med hjälp av sund fantasi kan vuxna utveckla en förståelse för hur barnen uppfattar sin omvärld.

Resultatdiskussion

Här kommer vi diskutera kring det resultat samt de slutsatser som vi fått fram genom våra intervjuer med barnen. Vi kommer att reflektera och problematisera kring pedagogernas delaktighet i deras fria lek utifrån dessa tre frågor:

- *Hur upplevs och tolkas begreppet lek hos förskolebarn i åldern 4–5 år?*
- *Hur upplever förskolebarn i åldern 4–5 år pedagogernas delaktighet i den fria leken?*
- *Vad har pedagogen för betydelse för förskolebarnen i relation till deras fria lek på förskolan?*

Syftet med den här studien är att ta fasta på och försöka förstå barnens perspektiv på pedagogernas delaktighet i deras fria lek. Förstå och tolka barns uppfattningar om lek samt utifrån barns perspektiv studera deras upplevelser av pedagogernas delaktighet i leken. Fri lek är ett begrepp som endast används av pedagogerna på förskolan, inte av barnen själva. Vad betyder då begreppet lek för barnen? Vårt resultat visar på att barnens uppfattningar kring begreppet lek innefattar deras rollek, en lek där barnen leker själva eller tillsammans med sina kamrater. Rolleken grundar sig ofta i deras populärkultur. Barnens rollek baseras även på deras tidigare erfarenheter och intressen, i exempelvis hästleken. Knutsdotter menar att barnen skapar en omedveten inläring genom leken som de inte kan förklara. Genom att vara någon annan i leken så tränas barnen att förstå andras perspektiv, sätta sig in i andras livsvärldar (Knutsdotter 2009).

Barnen i studien uttrycker att pedagogerna på förskolan är passiva och tråkiga och gör andra saker som att sitta vid datorn eller prata i telefon under tiden som de leker. De ser pedagogerna som ledare som intar en observerande och övervakande roll. Resultatet visar på att pedagoger inte leker, det är endast barn som leker. Det är pedagogernas förhållningssätt till barnens lek framhäver leken som endast tillhörande barnen. Utifrån barnens perspektiv på leken definieras den som en sysselsättning som barnens egen rättighet som pedagogerna ska visa hänsyn till.

Pedagogernas delaktighet i barns lek utifrån barnens perspektiv ses som obefintlig, pedagogerna har enligt barnen en observerande och vaktande roll. Barnen upplever att pedagogerna inte är närvarande och de uttrycker det exempelvis så här ”vuxna gör bara tråkiga saker” eller ”kollar så inga barn smiter”. Hur kan pedagogerna närma sig barnen

i deras lek? Knutsdotter (2017) menar att genom att samtala med barnen när de befinner sig i en lek så kan vi som pedagoger närma oss barnens perspektiv. Detta kan vi förstå genom att skapa nära relationer till barnen på förskolan genom samtal så skapar vi en större förståelse för deras lekkultur. En kultur som är svår att komma nära utan någon tidigare erfarenhet, utmaningen med att närma sig barns perspektiv blir att som pedagog vara aktivt närvarande i deras lek, ställa frågor och visa intresse. När pedagogerna på förskolan ser barnens lek utifrån ett barnperspektiv och de anstränger sig för att skapa en förståelse för barns perspektiv, barnens uppfattningar kring den fria leken. Genom att inneha ett sådant förhållningssätt så möjliggör vi för delaktighet och hopp om att närma oss barnen i deras lek.

Hur delaktiga anser barnen att pedagogerna ska vara i deras lek? Är det så att vi stör mer än vi stöttar? Det kan vara riskfyllt att samtala med barnen under deras lek då pedagogens frågor kan ur barnens perspektiv ses som ett förhör och därmed skada leken mer än att utveckla den. Pedagogerna behöver erfarenhet och med hjälp av fingertoppskänsla känna av i vilka olika leksituationer som deras delaktighet är uppskattad hos barnen. Barnens perspektiv på pedagoger som observatörer kan vara en del av förskolans kultur, pedagogerna ser de lekande barnen och vill inte störa i en fungerande leksituation. Pedagogerna intar då en observerande roll som endast stöttar vid eventuella konflikter.

När någon i arbetslaget följer eller leder lek på lämpligt sätt, antingen utanför leken eller genom att själva delta, kan faktorer som begränsar leken uppmärksammas samt arbetssätt och miljöer som främjar lek utvecklas. Genom en aktiv närvaro är det möjligt att stödja kommunikationen mellan barnen samt förebygga och hantera konflikter (Lpfö 18 s.8).

Detta förhållningssätt är ytterst tolkningsbart och kan ses olika utifrån vilket perspektiv pedagogerna intar. Hur intar pedagogerna en aktiv närvaro och vad innebär det i praktiken? I den senaste läroplanen, lpfö 18 så läggs det stor vikt på lekens betydelse samtidigt som förskolan blir ännu mer målstyrd och krav på undervisning med syfte och mål. I sådana sammanhang kan leken lätt tappas bort. Förskolans mål och innehåll borde i allra högsta grad handla om barnens möjligheter till delaktighet och inflytande

över sin egen tillvaro på förskolan. Ur ett sådant barnperspektiv är lekens betydelse en av de viktigaste frågorna.

Hur ser barnen på pedagogernas delaktighet i deras lek? Deras svar i intervjun talar för att de önskar att leka själva eller med sina jämnåriga kamrater vilket kan ses som en oförmåga hos barnen. De har ingen erfarenhet av att pedagogerna deltar och kan därför inte sätta sig in i en sådan situation. Styrda lekar där pedagoger deltar ses som någonting positivt och glädjefyllt hos barnen men anses inte vara lek ur barnens perspektiv utan mer som ett spel eller aktivitet.

För att som pedagog kunna delta i barns lek så behöver vi gå ur vår vuxenroll och åta oss roller som barnen eller vi själva har skapat. Det kräver ett engagemang från pedagogernas sida och ett gemensamt förhållningssätt till barns lek. Pedagogens deltagande kan även ses som hämmande på barnens initiativförmåga och frihet i leken. En rädsla för att bortse från de möjligheter som vår roll som pedagoger kan bidra med i barnens lek kan infinna sig. Genom att delta i barns fria lek så utvecklar barnen ett nära förhållande till pedagogerna och ser inte dem som avlägsna auktoriteter. Det är liknande Nilsson et al, (2018) forskning med lekvärldsprojekt som vi skrev tidigare. Detta förhållningssätt bidrar till att utveckla förtroendet mellan pedagoger och barn (Åm 1994).

Corsaro (1997) har på andra sidan den uppfattningen att barnen ser sig själva som en egen grupp där det som vuxen är svårt att träda in, barnen ser inte de vuxna som en del av deras kamratkultur. Det är därför viktigt att pedagoger som deltar i barns lek behöver göra det helhjärtat, detta för att leken inte ska bli avbruten. Blir barnens lek ofta avbruten så kan barnen tappa fokus (Corsaro 1997, se Tellgren 2004). Detta kan ses som problematiskt i förskolans värld då pedagogerna behöver finnas tillgängliga för många barn samtidigt, det är svårt för en pedagog att hänge sig helt i barnens lek utan att bli störd av andra barn.

Vår uppfattning kring pedagogernas deltagande i barnens fria lek är utifrån resultatet i vår studie att som pedagog i förskolan behöver vi vara nyfikna, engagerade och lyhörda för barnens behov och önskemål. Barnen ger uttryck för under våra intervjuer att pedagogerna på förskolan endast observerar deras lek, att den fria leken tillhör dem. För att skapa förståelse för i vilka sammanhang vi som pedagoger ska vara delaktiga i

barnens lek så behöver vi samtala med barnen för att kunna närma oss deras perspektiv. Utifrån den forskning som vi har studerat så kan vi förstå barns lek som ett fenomen där vårt deltagande bör ske på barnens villkor utan ett krav på syfte och mål. Pedagogerna på förskolan behöver inneha ett gemensamt förhållningssätt där barnens fria lek ses som en viktig del av deras utveckling och lärande. Pedagogerna behöver ge utrymme för den fria leken på förskolan och genom att samtala med barnen skapa relationer byggda på tillit, ömsesidighet och respekt.

Metoddiskussion

Då vi i vår studie ville undersöka pedagogernas delaktighet i barns fria lek ur barns perspektiv så valde vi att använda oss av kvalitativa intervjuer. Valet att utföra vår undersökning med hjälp av intervjuer har gett oss ett material som visar på god validitet. Vi tror dock att intervjuer i kombination med observationer hade gett oss en större förståelse för barnens svar. Med hjälp av observationer hade vi kunnat anpassa våra frågor till barnen och kunnat få en tydligare inblick i deras fria lek. Frågorna ställdes med hjälp av en intervjuguide, intervjuguiden bestod av fyra frågor och baserat på de svar vi fick så undersökte vi frågorna vidare med hjälp av följdfrågor. Valet att intervjua barn som vi har en relation till anser vi fungerade bra, barnen kände sig trygga att svara på våra frågor och vi fick ett gott resultat. Vi hade även möjlighet att återkomma till en specifik fråga vid ett senare tillfälle om barnen inte hade gett ett utförligt svar vid intervjun. Svårigheter med att intervjua barn kan vara att de inte alltid har ork att koncentrera sig en längre stund, eller att de inte kan ge förklaringar på deras svar. Vi upplevde det som en utmaning att få barnen att ge oss något utförligare svar på de frågor som vi ställde. Då studien baseras på barnens egna uppfattningar kring ämnet så är det svårt att se reliabiliteten i denna undersökning. Barnens förståelse och tankar ligger till grund för studien och kan se olika ut beroende på kontext. Genom att undersöka fler förskolor så hade resultatet haft betydligt större reliabilitet. Detta var inte genomförbart i denna studie på grund av den tidsram vi hade på tio veckor.

Förslag på vidare forskning

Med vår studie synliggör vi barnens åsikter och tar del av deras tankar ur barns perspektiv. Barns perspektiv diskuteras mer och mer på senare tid och det behövs mer forskning där barnens perspektiv tas tillvara. I vidare forskning så tänker vi att det vore intressant att undersöka vidare kring barnens perspektiv på pedagogers delaktighet i deras fria lek. Genom observationer skulle man kunna få en större inblick i barns lek för att sedan kunna ställa frågor utifrån detta. Observationerna skulle även kunna ge ett tydligare sammanhang och förståelse för barnen i deras lek. Det skulle också vara intressant att forska kring förändringar i barnens syn på pedagogers delaktig beroende på ålder och miljö. I den här studien lade vi fokus på barn i 4–5 årsåldern oberoende miljö, men skiljer det sig från andra åldrar? Skiljer sig pedagogers delaktighet i val av lekområde, inne- och utomhusmiljö? Detta är funderingar som kommit till oss under studiens gång och det vore intressant att ta del av vidare forskning kring detta.

Referenslista

- Barbosa da Silva, A och Wahlberg, V. (1994). Vetenskapsteoretisk grund för kvalitativ metod. I: Starrin, B & Svensson P-G (red). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, Lund: Studentlitteratur, s. 41–73.
- Berg L-E (2009). Leken kontrapunktstämmer: mening och lust, likhet och variation I: Jensen, M och Harvard, Å (red). *Leka för att lära utveckling, kognition och kultur*, Lund: Studentlitteratur, s. 55–72
- Doverborg E & Pramling I (2012). *Att förstå barns tankar-kommunikationens betydelse*. Stockholm: Liber
- Eidevald C, Engdahl I (2018). *Utbildning och undervisning i förskolan omsorgsfullt och lekfullt stöd för lärande och utveckling*. Stockholm: Liber
- Ellneby, Y (2019). *Den livsviktiga leken*. Stockholm: Natur och kultur
- Fast, C (2015). *Literacy- i familj, förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur
- Greve, A. (2013). Play for Learning and Learning för play: Children´s play in a roddare group. *Nordiska Barnehageforskning*, 6 (27), 1–7
- Gärdenfors, P (2009). Lek ur ett evolutionärt och kognitivt perspektiv. I: Jensen, M och Harvard, Å (red). *Leka för att lära utveckling, kognition och kultur*, Lund: Studentlitteratur, s. 43–53.
- Hangaard Rasmussen, T (2016). (red.) *Lek på rätt väg? På spaning efter leken*-Lund: Studentlitteratur
- Hjorth, M (1996). *Barns tankar om lek - en undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan*. Malmö: Graphic systems
- Jensen, M (2013). *Lekteorier* Lund: Studentlitteratur
- Knutsdotter Olofsson B (1987). *Lek för livet*. Stockholm: HLS förlag
- Knutsdotter Olofsson B (1996). *De små lekmästarna*. Stockholm. Liber
- Knutsdotter Olofsson, B (2009). Vad lär barn när de leker? I: Jensen, M och Harvard, Å (red). *Leka för att lära utveckling, kognition och kultur*, Lund: Studentlitteratur, s. 75–91.
- Knutsdotter Olofsson, B (2007) *Den fria lekens pedagogik teori och praktik om fantasileken*. Stockholm: Liber
- Kvale, S & Brinkmann S (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

- Läroplan för förskolan (2018). Lpfö 18 Stockholm: Skolverket
- Löfdahl A, Hjalmarsson M, Franzén K (2014). (red) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber
- Löfdahl A. (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar - mening och innehåll Lund: Studentlitteratur*
- Nilsson, M, Grankvist A-K, Johansson E, Thure J, Ferholt, B, (2018). *Lek, lärande och lycka. Lekande och utforskande i förskolan*. Malmö: Gleerups
- Patel, R & Davidsson B (2019) *Forskningsmetodikens grunder, att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Lund: Studentlitteratur
- Pramling N Wallerstedt C (2019). Lekresponsiv undervisning- ett undervisningsbegrepp och en didaktik för förskolan. *Forskning om undervisning och lärande* 2019:1 VOL.7
- Rasmusson, B (1994). *Barnperspektiv, reflektioner kring ett mångtydigt och föränderligt begrepp*. Stockholm: Barnombudsmannen
- Skolforskningsinstitutet (2019). *Att genom lek stödja och stimulera barns sociala förmågor-undervisning i förskolan*. Systematisk översikt 2019:01. Solna: Skolforskningsinstitutet
- Skolinspektionen (2016). *Förskolans pedagogiska uppdrag - om undervisning lärande och förskollärarens ansvar* (2016)
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/forskolan-ped-uppdrag/rapport-forskolans-pedagogiska-uppdrag.pdf>
- Sommer, D, Pramling Samuelsson, I och Hundeide, K (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber
- Steinholt K. (2015). *Lek och lärande* Medieteket
- Tellgren B. (2004). *Förskolan som mötesplats. Barns strategier för tillträden och utslutningar i lek och samtal*. Universitetsbiblioteket 2004
- Trost J (1997). *Kvalitativa intervjuer* Lund: Studentlitteratur
- Tullgren C. (2003). *den välreglerade friheten att konstruera det lekande barnet*
- Vallberg Roth A (2001). *Läroplaner för de yngre barnen utveckling från 1800-talets mitt till idag*. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2001 årg. 6 nr 4 s 241–269 issn 1401-6788
- Vetenskapsrådet. (2017) *God forskningssed* Stockholm

Welén, T (2009). Historiska perspektiv på lek. I: Jensen, M och Harvard, Å (red). *Leka för att lära utveckling, kognition och kultur*, Lund: Studentlitteratur, s. 29–41.

Åm E (1992). *Leken i förskolan-de vuxnas roll*. Stockholm: Natur och Kultur

Bilaga 1

Intervjufrågor till barn

1. Kan du berätta för mig vad du tänker på när jag säger lek, vad är det?
 - Vad leker du på förskolan?
2. Kan du lära dig något när du leker?
 - Kan du ge ett exempel på något som du lärt dig?
3. Vem bestämmer när ni kan leka på förskolan?
 - Får ni leka mycket eller lite?
4. Vill ni att de vuxna på förskolan ska leka med er?
 - Brukar de vuxna leka med er och är de bra på det?
 - Vad gör de vuxna när ni leker?

Stockholm 10/3–20

Information angående studie kring barns uppfattningar om pedagogers delaktighet i barns lek.

Vi är studenter på ett av förskolläraryrkesprogrammen vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver vi ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och vårt kommande yrke som förskollärare. Studien kommer att handla om barns uppfattningar om pedagogers delaktighet i leken.

För att samla in material till studien skulle vi gärna vilja besöka er förskola v12-13. Vi skulle då vilja intervjua ett antal barn, vi kommer använda oss av inspelning som ljud och videoupptagning samt anteckna.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet oidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Enligt Lärarutbildningens rutiner förstörs materialet efter avslutad utbildning. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill vi be om ert medgivande för ert barns deltagande i studien. All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Om ni samtycker till studien fyller ni i bifogat formulär. I sådant fall kommer även barnen att bli åldersadekvat informerade om studien och de ges då också möjlighet att besluta om sitt eget deltagande.

Kontakta gärna oss eller vår handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,

Malin Benbasat
070-8448517
malin.benbasat@gmail.com

Sofia Holmer
070-9374741
sofiaholmer@hotmail.com

Handledare:
Thomas Backlund
Södertörns högskola
thomas.backlund@sh.se

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag/vi **samtycker** till att mitt/vårt barn deltar i studien.

Barnets namn:

Vårdnadshavares
namnunderskrift/er.....

Formuläret återlämnas till förskolan senast den 20200103 Om du/ni inte samtycker till att medverka i studien så bortse från detta brev.